

Slaget vid Lützen

Återutgivning av text från 1882

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

Slaget vid Lützen
– Återutgivning av text
från 1882

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-440-8

Copyright © 2017 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om ett av de mest avgörande slagen i svensk militärhistoria: Slaget vid Lützen den 6 november 1632.

Den här konflikten omfattade nästan alla de dåvarande europeiska rikena och de befälhavare som nämns i texten kommer från en rad olika länder och nationer.

Den största delen av texten handlar givetvis om den svenske kungen Gustav II Adolf och hans dramatiska död på slagfältet.

Den här texten publicerades ursprungligen i oktober år 1882 i tidskriften "Illustrerad Familj-Journal" med rubriken "Slaget vid Lützen". Texten publicerades anonymt.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Skildring av slaget vid Lützen

Den här texten publicerades ursprungligen i oktober år 1882 i tidskriften "Illustrerad Familj-Journal" med rubriken "Slaget vid Lützen". Texten publicerades anonymt.

Vid den minnesfest, som Gustaf Adolfs-föreningen i Tyskland afhållit med anledning af 250:de årsdagen för slaget vid Lützen, ledes tanken ovilkorligt hän på denna viktiga episod ur det långa, mörka religionskriget, som på sätt och vis fann sin avslutning vid Lützen-slagets största händelse: den ridderlige Gustaf Adolfs hjeltedöd.

Det var den 5:te november 1632, som svenska hären slog läger på den vida, nästan skoglösa slätten, som bakom Bippachtdalens sista, bergiga defilé sträcker sig mot öster bortemot Leipzig. Svenska hären hade lemnat Naumburg och befann sig på marsch mot Pegau, då den fick underrättelse om att Wallenstein ryckte fram, för att bringa striden till afgörande, förr än svenskarne fingo förstärkning af sachsarne. Svenskarne beslöto sig då för att strax, utan att invänta den lofvande undsättningen, angripa Wallenstein. Dennes här hade inta-

git sin ställning vid Lützen och inväntade här Pappenheims ankomst. En tät dimma betäckte vid daggryningen den 6:te november slätten vid Lützen. Från Gustaf Adolfs läger ljöd psalmen: "Vår Gud är oss en väldig borg", i tusenstämmigt kor ut öfver Slätten. Efter slutad morgonbön besteg den store kungen sin häst, red långs utmed fronten af sina trupper och talade till dessa, derpå höjde han blicken mot himmelen och utropade: "Herre, Herre, låtom oss strida i ditt heliga namn!" Han svängde nu sitt svärd och ropade: "framåt!" När man lemnade honom ett harnesk, tillbakavisade han detta med de orden: "Gud är mitt harnesk!" Nu förde han sina trupper i sluten slagordning fram mot de kejsarlige. Lösen var: "Gud med oss!" Det svenska infanteriet, i synnerhet "den blå brigaden", det gamla blå regementet, under befäl af öfverste Winkler, kastade sig mot de kejsarlige musketörerna, dref dem ur deras ställning och eröfrade det batteri på sju kanoner, hvarmed de öppnat striden, och bekämpade nu tillsammans med tvenne andra af härens brigader fiendens venstra flygel. Plågad af podager som Wallenstein var, hade han dock ett vaksamt öga med allt och skyndade sig att samla de flyende och ilade de vacklande till undsättning. Han eröfrade åter de förlorade batterierna och dref svenskarne utur förskansningarne. Gustaf Adolf, som i spetsen för sitt kavalleri kämpat en blodig kamp med de kejsarlige kyrassiéerna och kroatierne, hade icke väl fått höra att hans infanteri ansattes hårdt af Wallenstein, förr än han beslöt att ila högra flygeln till hjälp och han utförde strax sin föresats, dervid blott åtföljd af några få af sina närmaste. Under vägen stötte han oväntadt på en kejsarlig kyrassiérsquadron, som var ute på en rekognoscering. I den nu uppstående fäktingen träffade en kula kungens arm, så att blodet strömmade ut och armbågen blef synlig genom rockärmen. "Kung-

en blöder!” ropade svenskarne. ”Det har ingenting att betyda, blott raskt framåt!” ropade Gustaf Adolf och försökte att stilla deras oro genom att visa ett gladt ansigte; men snart måste han, öfverväldigad af smärta och blodförlust, stödja sig intill hertigen af Lauenburg och på franska bedja denne att föra honom obemärkt utur striden; men de hade knappt hunnit bort några steg, förr än öfverstelöjtnant Falkenberg störtade in på kungen och sköt honom en kula genom bröstet, i det han ropade: ”Dig har jag länge sökt!” Kungen vacklade i sadeln och hviskade till hertigen af Lauenburg: ”Rädda dig, bror, jag har fått nog!” Men hertigen red tvärtom närmare och lade sin arm kring kungens lif, för att hålla honom upprätt, och nu störtade de kejsrerlige sig öfver dem. I denna förvirran måste hertigen släppa kungen, som föll ur sadeln och släpades med foten i stigbygelu ett stycke med sin häst, tills han blef liggande på marken: Af kungens följe fans blott en ung page vid lif. Oaktadt sårad, försökte kungen att resa sig upp, men när fienden märkte detta, högg de först nedpagen och riktade flera skott mot kungens hufvud och flera onödiga skott mot det kungliga liket. Pagen dog först några dager derefter och af hans mun fik man underrättelse om den store kungens sista ögonblick. Emellertid hade den tappre hertigen af Sachsen-Wejmar öfvertagit ledningen af slaget och fört den redan vacklande högra flygelu fram till seger. Den andra flygelu tycktes efter kungens försvinnande icke kunna emotstå Pappenheims och öfverste Piccolominis förenade angrepp; men på en gång ljöd ropet: ”Slaget är förloradt — Pappenheim är död!” och detta åstadkom en så allmän förvirran bland de fiendtlige trupperna, att när dagen började nalkas sitt slut, var segern i de öfver deras konungs död uppretade svenskarnes händer. Hertigen af Friedland, som sjelf var sårad, anträdde redan den derpå följande natten återtåget öfver

Leipzig till Böhmen. — Vår teckning lemnar porträtterna af de härförare, hvars namn oupplösligt äro knutna vid detta minnesvärda slag.

250:de årsdagen af slaget vid Lützen:

Härförarne:

Grefve Gottfred Henrik von Pappenheim.

Albrecht von Wallenstein,
Hertig af Friedland.

Gustaf Adolf, konung af Sverige.

Hertig Bernhard af Sachsen-Wejmar.

Octavio Piccolomini.

Viktiga ord och personer

Defilé.

Franskt ord som betyder ”parad”, ”procession” eller ”defilera”.

Gustaf II Adolf.

[1594–1632] Svensk kung från 1611 till sin död 1632. Grundlade det svenska stormaktsväldet genom en serie erövringskrig. Betraktas av många som en av världshistoriens främsta fältherrar. Dödades under slaget vid Lützen den 6 november 1632.

Hertigen af Friedland.

Annat namn för Albrecht von Wallenstein.

Kyrassiär.

En typ av militär trupp bestående av tyngt rytteri. Kyrassiärer är ryttare som utrustats med hjälm, bröstharnesk samt värja och pistoler.

Hertigen av Lauenberg.

Frans Albrekt av Sachsen-Lauenburg [1598–1642], fältmarskalk och hertig av Sachsen-Lauenberg (beläget i dagens Schleswig-Holstein). Var en av de främsta befälhavarna under det 30-åriga kriget. Bytte sida flera gånger under stridigheterna men

stred på den svenska sidan under slaget vid Lützen 1632. Är kanske mest känd för konspirationsteorierna att han skulle ha dödat den svenske kungen Gustav II Adolf.

zu Pappenheim, Gottfried Heinrich.

[1594–1632] Tysk/bayersk militär och greve. Var en av de ledande befälhavarna under 30-åriga kriget och stred framför allt mot svenska trupper. Dödades under slaget vid Lützen.

Piccolomini, Ottavio.

[1599–1656] Italiensk yrkesmilitär. Tjänstgjorde för flera av de rikena som deltog i det 30-åriga kriget. Sårades sex gånger under slaget vid Lützen år 1632.

Podager.

Äldre namn för sjukdomen och ledinflammationen gikt.

Hertigen av Sachsen-Weimar.

Bernhard av Weimar [1604–1639] Tysk fältherre och hertig av Sachsen-Weimar. Var befälhavare under en rad slag för flera olika nationer under det 30-åriga kriget. Stred först för danske kungen Kristian IV, därefter för svenske Gustav II Adolf och senare för Frankrike.

von Wallenstein, Albrecht.

[1583–1634] Böhmsk adelsman, general och fältmarskalk. Var en av de främsta befälhavarna under trettioåriga kriget och deltog bland annat i Slaget vid Lützen år 1632. Var länge främst som den som skapade modet med en typ av mustascher som kallas ”wallensteinska”.

Winckler, Johan Mikael.

[1600–1632] Svensk överstelöjtnant. Dödades vid kung Gustav II Adolfs sida under slaget vid Lützen den 6 november år 1632.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Här kan du söka bland e-böcker från flera olika förlag om en rad olika ämnen, bland annat historia och arkeologi.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulla patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Ett besök i Roms katakomber år 1870"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)